

Matriarkatet, der havde sin tid

Publ. i Børnehavegerning er ikke sentimentalt Tantearbejde – Aarhus Børnehaveseminarium 1944-1984. Aarhus: Aarhus Børnehaveseminarium 1984, s. 30-38.

Det er sært nok. Jeg har aldrig tænkt over det på den måde før. Men det lader til at seminariet og mig er lige gamle, på det nærmeste. Skal sandheden frem, er jeg faktisk den ældste af os to. Sådan kan tid være så forskellig. Seminariet er jo en gammel rotte. Det er meget ældre, end jeg er. Det havde været der længe, det var fast etableret og havde nået sin modne alder, da jeg mødte det. Det havde historie i sig. Det vidste hvem det var og havde allerede et langt livs værk bag sig. Og hvad havde jeg?

Det er jeg nødt til at sige lidt om først for at vise jer noget om, hvem seminariet var. Min baggrund var stort set det almindelige danske liv. Vi kom oprindelig fra Vendsyssel. Børnehaver og pædagoger var noget, man havde hørt om som underlige rygter inde fra byerne. Det var vel nærmest noget i retning af børneanstalter som dem, vi blev truet med, hvis vi stjal eller skulkede. Eller det hørte til det liv de mærkelige københavnere var henvist til, undtagen når de blev sendt i togfulde ud til os i sommerferien for at komme til kræfter.

Men jeg havde alligevel et par mindre kulturchok i bagagen. Først flyttede vi til Aarhus, og som om det ikke var nok, kom jeg til at læse på universitetet. Der var de fyldt med alle mulige rigtige meninger, progressive eller radikale kaldte de dem, hvis de ikke blev kaldt fodformede, ligesom de sko, man skulle gå i. Det var alt-

sammen alligevel til at klare, for det gik mest på meninger, diskussioner og snak – og så tøjet altså. Det skulle nu være så moderne og så rigtigt. Og selv om man strittede imod, så smittede det af alligevel. Der gik man så og svævede omkring på rågummisålerne et par centimeter over jorden og var på vej til at blive en pæn og progressiv adjunkt, og blev gift og fik en unge. Det tegnede i det hele taget pænt og ordentligt, trods alt. Der var håb om at man fik hold på sig selv efterhånden. Men så var det jeg mødte SPS. Det var i 1968. Og det var et chok.

Et chok, der var værre end de andre, og så kraftigt, at man ikke opdagede det, før det var for sent. Udvendig så man nok stadigvæk meget almindelig ud, noget hårdtholdt og usikker måske, men indvendig stod man dér og måbede i flere år. Det var ligegodt et mærkeligt sted, man var landet. En fremmed planet. Jeg havde ikke forestillet mig, at der kunne findes sådan nogle steder i Danmark. Måske er det derfor jeg har haft det med science fiction. Det er ligesom mere hjemligt.

Det var ellers ikke fordi det var et særligt stort sted. Der var rigelig plads på L.A. Rings Vej dengang. Uddannelsen var to-årig, og der var kun to spor. Dvs. der var sjældent mere end et halvt hundrede mennesker ad gangen. Det var til gengæld sære ting, der skete. Bare det dér bongoflip, indianerdans og sådan. Det sku nu være så naturligt, efter hvad de sagde.

Ikke fri for at være noget skabagtigt, hvis man selv skulle sige det. Det blev det nu knap nok til. Munden blev jo hængende i sit måb.

Og det var ikke til at finde ud af, hvad man skulle med sig selv og sit fag der. Ret stresset faktisk. Det var nu ikke i det chokket lå. Heller ikke i indianerdansene eller meningerne eller holdningerne. De lignede det fra universitetet. Det var samme slags progressivt drivgods, alle de rigtige meninger. På seminariet var der bare en stærkere markering. Der var *os*, de rigtige, og så var der *dem*, fuserne, fjenderne. Det svævede ikke bare i luften, hvem det var. Det var nogen. Det var man godt nok ikke vant til. Det var fx dem oppe fra jysk. Det var dem i folkeskolen. Det var alle de hellige, alle de autoritære, alle dem, der tæskede børn, dem der terpede med børn, alle dem, der lærte børn noder, dem der lavede kadaverdisciplin, alle Grimms eventyr, Clevin og den slags. Og militæret selvfølgelig. Det var hele det reaktionære opdragelsesapparat. Og alligevel var alle de meninger bare overflade.

Det rystende var, at det ikke bare var snak og meninger. Det var en virkelighed, der foregik. Og de vidste hvem de var. De vidste, at de var den ene side i det store opgør, der gik for sig om børnene og børneopdragelsen i Danmark, ja hele Europa, verden, mælkevejen. De vidste, hvem fjenden var. De havde vidst det længe. De var flere hundrede år gamle i deres familie. De havde Rousseau og Frøbel til tipoldefar, og de havde Montessori til bedstemor og Freud til bedstefar og Neill til grandonkel, og deres mødre og fædre, det var nogen, der havde taget det første skrub her i landet i 20'erne og 30'erne og hed Bernhard Christensen og Gøssel og Sofie Rifbjerg og Næsgaard, og som havde lavet semina-

rier og børnehaver og friskoler. Og nogle af de mødre fra dengang var der faktisk endnu lyslevende på seminariet. For det var dem, der havde lavet det.

Alt det sagde de ikke noget om, og det var først senere, jeg fandt ud af det. Men det kunne mærkes. De havde en voldsom selvbevidsthed. De var én af vækstpædagogikkens og kulturradikalismens stærke bastioner i Jylland. De var del af en bevægelse, pædagogisk og politisk. De havde et ærinde med seminariet og det, de gjorde. Ingen tvivl om det. Selvom de ikke satte de ord på, kunne man høre efter, hvordan de høvlede ned på idioterne, de andre. Eller når de mobbede hinanden, eller rakkede ned på eleverne. De var overvejende venlige og engagerede og åbne i det positive, så man kunne bedst mærke, hvad det kom an på i det negative. Og guderne skal vide, det kunne være en samling stride harper, når det tog dem. Så var det ellers med at holde sig selv og sin måben ude i udkanten, for ikke at få mere end ørerne i den kværn.

Og det var jo kvindfolk. Allesammen. Stort set. Det var noget af det helt mærkelige. Ikke det at det hele var hunkøn. Det var det så mange steder. Det var måden, det var det på. Dengang var SPS et kvindelvælde, et matriarkat. De menige, eleverne var piger, alle, lærerne, praktiklederne, rektor og kontorfolk var kvinder. Vi var alt i alt en tre-fire fyre. Med undtagelse af Lars på værkstedet var vi løst svævende i yderkanten, et lidt eksotisk islæt i mindre vigtige fag som litteratur og socialmedicin. De behandlede os fint, både enkeltvis, og når vi sad samlet til lærermøder. Det må man sige. Ivan fik højlydt applaus, omend lidt overbærende, når han skulle have vist, at han osse var der med et par saftige vitser. Jens Ulrich hørte de på, når han lige

skulle spille fornuftig. Lars sagde sjældent noget, det var smartere, ham spurgte de – engang imellem. Jeg skulle nok holde min kæft. De glemte eller overhørte os alligevel, når de tog fat på deres rolleleg til lærermøderne.

Slagsmålet om, hvem der skulle være hvad, var sådan set klaret på forhånd, og ulmede bare som en skjult dagsorden. Birgit havde morrollen. Ebba og Bente var storesøstre. Nancy sad på knæ på stolen og var bedstemor og fik lavet rygeforbud. Jytte og Bertha var sådan en slags mostre. Bertha skulle være den skrappe moster eller hende der grinede. Jytte var hende med slikposen på rigtigt timede tidspunkter. Inger-Kirstine var nærmest faster. Kirsten Brandt var vel en kusine fra Norge. Bette Kirsten Høi og lille Marianne var lillesøstre. De skulle tie stille, men fik tit lov til at fnise. Inga var deres plejemor. Hun skulle være der, hvis nu nogen blev for kede af det. Faderen var på arbejde. Men forresten var de skilt, så han viste sig aldrig. Og så var der Yanka. Gad vidst om hun egentlig var i familien. Hun var vist nærmest nabodamen, der kom til formiddagskaffe. Hun var godt nok inkarneringen af selve chokket første gang, jeg så hende. Måske var hun egentlig ikke så stor igen. Men hun virkede. Hun fyldte en hvilkensomhelst døråbning i bredde og højde. Man så hende altid ligesom nedefra, som en myre i gulvhøjde, selvom man måske regnet i millimeter var højere. Hun var enorm og sminket til et voldsomt udtryk. Hun var hurtig og rødhåret (farvet). Og så den stemme dér. Man var pustet ud bare ved synet. Hun var jordens rareste menneske, viste det sig siden. Men havde jeg ikke haft en praktikperiode til at sunde mig i ovenpå det hele, så er det ikke sikkert, mit liv på det sted var blevet længere.

Sådan noget i den retning var det kompani. Og en del af dem var på alder med ens mor, nogle endda ældre kunne man undrende komme i tanker om. Der var åbenbart forskellige verdener lige op ad hinanden og lysår imellem.

Der var ikke så mange af dem, der havde papir på, at de var kvalificeret til det job. Det bestemte de selv, hvem der var. De fleste havde lært sig selv det, der skulle til og lært af bedstemødre og mødre. De sidste autodidakter, det sidste matriakat. I løbet af ganske få år var det rendt overende. Den sidste autodidakt *er* ansat, kvindevældet har det intetkønsvæsen, der hedder stat eller institution eller bureaukrati, taget. Det gik hurtigt, da der gik skred i det. 5-10 år så var det sket, selvom dønningerne ikke lægger sig så snart.

Efterhånden som ens kæber slappede af og måbet lagde sig, og man fik stemmens brug igen, ville man jo godt finde ud af, hvor man var henne. Hvad man skulle dér, hvad ens fag skulle gøre godt for. Det var et problem. For det hang ikke rigtig sammen med det andet. Det var heller ikke rigtig til at få noget at vide om sådan direkte. Men de var fantastisk gode at snakke med om livet og døden og bongomusikken. Det er nok alligevel den bedste skole, jeg har gået i, selvom man selv måtte finde ud af, hvad det var for en, hvad man skulle lære sig, og hvordan man skulle tage ved lære og af hvem.

Hvem var de så? De var enten selv, eller de var arvtagere efter den gennemslagskraftige pædagogiske bevægelse, der slog igennem i 30'erne og som går under varemærker som kulturradikalisme, reformpædagogik eller vækstpædagogik. Den var først og fremmest karakteriseret ved at være i opposition til den altherskende autoritære opdragelsesmaskine.

60'erne var en periode, hvor den kulminerede. På den tid jeg mødte seminariet var reformideerne ved at blive almindeligt accepteret opdragelsesideologi. Den autoritære pædagogik i skoler og institutioner var ikke overstået. Men den var i defensiven og var så småt ved at få en forklædning. Forklædningen blev hentet fra reformpædagogikken under varemærker som: kreativitet, gruppearbejde, demokratisering osv. På den måde sejrede vækstpædagogikken sig ihjel. Den blev siden udlagt og kritiseret sønder og sammen på dens abstrakte ideer og teorier – de var løse i det, for det var ikke dem det kom an på og lette at skyde i sæk – og på dens udvandringer i teknokratisk kreativisme, laissez-faire og æggebakkepædagogik. Den selv i praksis var noget andet. Som den blev praktiseret har den en kerne, som det er vigtigt at fastholde. Ikke bare fordi det er vores forhistorie på det, der nu hedder Aarhus Børnehavese-minarium, fra dengang det hed SPS, men også fordi den havde kvaliteter i sig, som er værd at holde fast i, og som også rent faktisk er noget af det, vi med ubevidst selvfølgelighed sætter ind nu, hvor vi på mange måder er ved at blive malet i spåner i de teknokratiske institutionsmaskiner, der overtager børneopdrættet og uddannelserne i disse år.

Måske skulle man sige et par ord til slut om matriarkatets endeligt. Det var intakt i 1968. Ti år senere var det historie. Det har ikke så meget at gøre med at antallet af kvinder i lærergruppen er skrumpet betragteligt, eller med at det ikke er en kvinde, der er rektor. Det er udenværker. Det er stadig et kvindeområde sådan set. Det har mere med indholdet, måderne og prioriteringen at gøre. Men menneske-

æderen er gemt et andet sted. Og kunne først komme til efter at noget andet var sket.

Det var tiden med ungdomsoprør, der tog pippet fra matriarkatet. Det var en tid med en hvirvel af forandringer. Ny uddannelsesstruktur (og det vel at mærke den bedst udformede uddannelse af dem, jeg kan komme i tanke om), nye undervisningsformer, nyt stof, nye teorier, demokratisering (langt ud et fællesmødedemokrati, der koksede sammen, og som vi restaurerede på i flere år). Det gik så vidt at litteraturlærerne skulle kunne gå på vandet, ellers duede de ikke. Seminariet var et sted åbent for det hele, for det nye var jo nærmest seminariets egne mærkesager taget på ordet. Der var fuldt tryk på i de år. Det er en historie som skulle fortælles ved lejlighed. Det korte af det lange var at mange af »mødrene«, som ellers var garvede veteraner fra mange bataljer, blev rådvilde, rendt overende nogen gange. Den gamle form blev brudt op af hvirvlen af skævere og plets kud. Men den nye struktur, der sivede ind gennem sprækkerne, og efterhånden satte sig igennem, var ikke bare en nødvendig omformning, men det var også statsmagtens institutionspolitik, der sivede ind og ville overtage et selvrådigt seminarium, der oprindeligt var udsprunget og skabt af kritisk vilje og energi til at gøre noget andet på tværs af det herskende opdragelsesapparat. Studenteroprøret og alt det blev vendt i luften, kom til at tjene modsatte interesser på nogle måder. Det blev bl.a. en murbrækker for, at de nye tiders reaktionære sammenlapping af systemerne kunne sættes igennem, et teknokratisk herredømme forklædt som demokrati eksempelvis.

Seminariet er blevet en institution mellem andre, et forholdsvis anonymt semi-

narium mellem andre pædagog-fabrikker. Krisetiderne har fremmet den proces, der pantsætter os til den statslige maskine. Det er den tendens, vi kløjs i nu for tiden. Vi er stadigvæk ikke blot kvæg, vi har stadigvæk en vis identitet, noget profil, vi vil stadigvæk nogen ting, vi kan stadigvæk nogen ting, vi gør stadigvæk nogen ting, vi har stadigvæk en uddannelse, der muliggør nogle ting. Men de er ude efter det. Det er en stærk kværn, der er sat i gang i retning af at gøre seminarierne til institutionsmaskiner, lærerne til funktionærer

og systempassere, eleverne til grydeklare studerende, stof og teori til udvendige standardiserede moduler med os som marionetter for fremmede viljer.

Det er ikke gået så galt. Og vi har bagage som stadig virker. Fornyelsen fra 70'ernes begyndelse er ikke bare forbenet. Den var andet end saft til den bureaukratiske vampyr. Arven fra kvindevældets tid er også virksom. I sammenløbet af de to strømme er det, seminarierne har sin identitet, en mulig fremtidig identitet som andet end en eunuk af en institution.

